Lausunto
6.4.2016

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE
c/o oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Lakivaliokunta
00102 EDUSKUNTA

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANEn puheenjohtajan lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle.*

Asia: HE 33/2016 vp Hallituksen esitys yhdistyslain, yritys- ja yhteisötietolain 14 §:n sekä uskonnonvapauslain muuttamisesta

Yhdistymisvapaus (perustuslaki 13 §) on yksi keskeisistä perusoikeuksista ja erityisen merkityksellinen koko kansalaisyhteiskunnan kannalta

Luotaessa lainsäädäntöä, jossa viranomaisen oikeuksia purkaa ja poistaa rekisteristä yhdistyksiä kasvatetaan, tulee kiinnittää erityistä huomiota uuden lainsäädännön vaikutuksiin yhdistysautonomian kannalta. Hallituksen esityksessä esityksen suhdetta yhdistymisvapauteen on käsitetty ylimalkaisesti ja viitattu perusteluina ongelmattomuudelle lain takaamiin oikeussuojakeinoihin. On tärkeää, että lain perustelut sisältävät arvion siitä, miksi rekisterien ajantasaisuus oikeuttaa viranomaislähtöiseen yhdistyksen purkamiseen. Tämä siitäkin huolimatta, että hallituksen esityksen tavoitteita pidetään laajasti hyväksyttävinä.

Rekisterien ajantasaisuus lisää yhdistystoiminnan luotettavuutta ja estää väärinkäytöksiä

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta kannatti lausunnossaan ehdotusta toimimattomien yhdistysten poistamista rekisteristä viranomaisaloitteesta, mutta muistutti, ettei viranomaisen oma-aloitteinen rekisteripoisto-oikeus vielä riitä yksistään yhdistysrekisterin ajantasaisena pitämiseen.

Keskeinen kysymys rekisterin luotettavuuden arvioinnissa on nimenkirjoittajatietojen ajantasaisuus. Rekisteri-ilmoituksen tekemisen helpottaminen on kannatettavaa, mutta sen lisäksi rekisterien ajantasaisuutta voitaisiin edistää tehokkaasti poistamalla nimenkirjoittajan muutoksista perittävät käsittelymaksut. Tästä aiheutuisi vain noin 200 000 euron vuosikustannus menetettyjen maksujen seurauksena, mutta toimenpide todennäköisesti parantaisi rekisterin ajantasaisuutta merkittävästi.

Erityisen tärkeää olisi mahdollistaa vähävaraisille yhdistyksille nimenkirjoittajatietojen ylläpito maksutta. Yhden nimenkirjoittajan muutoksen kustannus on nykyisen PRH:n hinnaston mukai-

sesti 20 tai 30 euroa, mutta tämäkin summa on pienille yhdistyksille todellinen kuluerä. Käsittelymaksun poisto lisäisi myös yhdistysten sisäistä demokratiaa, kun esimerkiksi puheenjohtajan pitämistä samana ei voitaisi perustella nimenkirjoittajan vaihtamisesta aiheutuvan käsittelymaksun kululla.

Tavoite yhdenmukaistaa yhteisölainsäädäntöä on viranomaiskeskeinen ja soveltuu huonosti perusteeksi yhdistyslain muuttamiselle

Yhdistyslaki on oma erillinen lakinsa juuri siksi, että yhdistysten toimintaympäristö ja toimintatavat poikkeavat useimmista muista yhteisömuodoista. Lain perustelujen tulee vahvemmin tarkastella asiaa kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten näkökulmasta.

Esitetty aikaraja yhdistyksen purkamiseen ja poistamiseen rekisteristä viranomaisen aloitteessa on perusteltu

Osassa lausuntoja on esitetty toive lyhentää aikaa, joka johtaa yhdistyksen purkamiseen ja poistamiseen rekisteristä viranomaisen aloitteesta. Hallituksen esityksen 20 vuoden aikaraja on yhdistysten kohdalla perusteltu. Nimenkirjoittajien ja yhdistyksen säilyminen samana kymmenen vuoden ajan ei ole poikkeuksellista. Tällöin tarvetta olla yhteydessä rekisteriviranomaiseen ei myöskään tavanomaisilla yhdistyksillä synny. Samaa taustaa vasten olisi syytä harkita useissa lausunnoissa esitettyä viranomaisen velvoitetta pyrkiä ilmoittamaan viranomaislähtöisestä purkamisesta nimenkirjoittajiksi merkityille.

Lain perusteluihin tulisi lisätä, että tavoitteena on nimenomaisesti poistaa pitkään passiivisina toimineet yhdistykset

41 a § 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi yhdistyksen purkamisesta tai rekisteripoistosta silloin, kun yhdistyksellä ei ole rekisteriin merkittyä toimikelpoista hallituksen puheenjohtajaa. Momentin mukaan rekisteriviranomaisen on varattava yhdistykselle tilaisuus ilmoittaa puheenjohtaja rekisteröitäväksi ennen kuin yhdistyksen purkamisesta tai rekisteripoistosta päätetään. Hakemuksen tekemiseen oikeutettuun ja yhdistyksen kuulemiseen sovelletaan, mitä 41 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään toimintansa lopettaneen yhdistyksen purkamista koskevan hakemuksen tekemisestä ja yhdistyksen kuulemisesta ennen purkamista koskevan määräyksen antamista.

Osassa yhdistyksistä uuden puheenjohtajan valintaan oikeutettu kokous saatetaan järjestää kerran kahdessa tai peräti kolmessa vuodessa. Näissä tapauksissa puheenjohtajan esimerkiksi kuollessa on hallituksen varapuheenjohtaja hoitanut puheenjohtajan tehtävät seuraavaan kokoukseen asti. Jokaisessa yhdistyksessä tämä ajanjakso voi vähintäänkin olla yli puoli vuotta. Lain perusteluja tulisikin täydentää siten, että tavoitteena on poistaa pitkään passiivisina toimineet yhdistykset, joissa puheenjohtajan toimikelpoisuuden puute on vain yksi osoitus yhdistyksen toimimattomuudesta.

Helsingissä 6.4.2016

Eero Rämö
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANEn puheenjohtaja

**Asiantuntijalausunto ei ole neuvottelukunnan yhteinen kannanotto, sillä asiaa ole ehditty käsittelemään koko neuvottelukunnan toimesta kiireellisen aikataulun takia.*